

l'ar. *nuzl* en els espanyols Abulualid i Abenlauam (S. XII), molt conforme amb la de 'produir fruits' que té la rv forma de *n-z-l* 'baixar' en el mateix Abulualid; com que el plural de *nuzl* és '*anzâl*', aquest mot en el sentit de 'productes, beneficis' es va poder aplicar molt bé a les llistes de quantitats recaptades que havien de portar els cobradors de gabelles o alcabales, lloguers i drets de duana, i tals llistes són el que sembla designar en el doc. de 1289: des d'on, fins a 'tarifa dels drets que es poden cobrar' era facilíssim el trànsit.

DERIV.: *Aranzelari*.

Arar, aratori, V. arada Aravany, -nyador, V. ave-rany Arbelló, arbellol, V. albelló

Arbequí i *arbequina* varietat d'oliva i olivera, que es mira com a típica de la zona d'Arbeca, de la qual pren nom; veg. *BDC* x, 103; *AlcM*, amb cita d'uns versos de Guimerà; a Sarroca de les Garrigues em descriu l'«oliver *arbequí* de soca» el 1935; Ed. Fontserè reclamava *arbequí* per al *DOrt.*, c. 1925. Per encreuament amb *bequerudes* nom d'una mena d'olives que es cultiven a l'Est del Principat (*AlcM*): *olives arbiquerudes*, de què el *DBal.* dona un passatge en el narrador costumista J. M. del Bosch, *Lo Jègador* (fi S. XIX).

Arbessó, V. albissó, etc. (ALBÓ) Arbitrable, arbitració, arbitral, arbitrar, arbitrari, arbitrariedad, arbitrage, arbitratori, àrbitre, arbitri, -itre, arbitrista, V. albirar

ARBOÇ, del ll. ARBŪTĒUS, -ĒA, -ĒUM, adjectiu corresponent a ARBŪTUM, nom de la cirereta, i ARBŪTUS, nom de l'arbust que la fa, en llatí clàssic, que en llatí vulgar hagué de ser reemplaçat en alguns punts per una pronúncia *ARBŪCIU (potser com una repercussió de la vacil·lació entre ALBŪCUS i *ALBŪTIU que es registra a la nostra terra com a nom dels ALBONS, gamons o asfòdels). □ 1.ª doc.: 1409.

Les primeres dades es refereixen al xarop que es feia amb les cireretes: en una llista de les mercaderies d'una nau capturada per uns corsaris: «són stades perdudes, d'en Salvador Rapat, mariner, ab la nau d'En B. Amar, les quals foren preses per P. Rey, genovès: --- dos barralets de *aygua de arboz*, que costaren 2 sous; item, una bossa de Mecina ---», doc. de Barcelona, de 1416 (Moliné, en l'ed. del *Consolat de Mar*, p. 355); «altra ampolla, ab cinch liures, mija de *aygua de arboç*» en el doc. valencià de 1409 citat per *AlcM*. Com a nom de l'arbust o de la fruiteta, el trobem ja en els dicc. de Joan Esteve (1472) «arbutus», Nebrija-Busa «madroño, árbol conocido» i OPou: «arbosses o madroño» entre els arbres i «arbosses o madroños: unedo» entre les fruites (*ThPu.*, a. 1575, pp. 52, 61).

Si un dia es fa una monografia dels noms i variants locals d'aquesta planta es plantejaran molts problemes menuts, a resoldre amb gran còpia, no sols de

formes modernes ben localitzades, sinó amb doc. antiga d'apellatius i de topònims.¹ No caldrà ací anticipar-ho, entre altres raons perquè ja vaig donar-ne algunes indicacions en el *DCEC* I, 496b16-34.² Els problemes que s'entrevueuen de bon antuvi, en la considerable diversitat de variants, tenim la impressió que es poden resoldre en el sentit que en *arborcer*, nom de l'arbust, es creà una variant *arbrocer* > *albrocer* > *alborcer*, procés fàcil en posició pretònica, i aquest darrer repercutí en el nom de la fruiteta, donant *alborços* o *albroços*.³

Comprova que ací està el màxim factor pertorbador el fet que el català central, on es diu *arboços* (per a l'arbust) i *cireres d'arboç*, però no el derivat *arborcers*, és el domini dialectal on els fets resten simples i no s'han creat tals variants com *alborços/albrocers*, etc. L'estat de coses valencià, reflectit ja per OPou i els dics. moderns des de Sanelo,⁴ forma amb el que mostren des del principi els escriptors centrals de la Renaixença, a partir de Verdaguier (ex. en *AlcM*), ja en el primer escalborn de l'*Atlàntida*, de 1867 («encinglant-se la cabra pels *arboços*», II, 12c).⁵ Els altres dialectes, però, segueixen l'altre sistema, incloent-hi també el rossellonès i el català occidental, i allí en efecte sorgeixen ja les formes d'arrel alterada: a la banda de Migjorn (a la zona pirinenca pocs *arboços* hi ha): *arbosé* a la Poble de Cérvoles i a Margalef, *aubarsé* a Juncosa i Poble de la Granadella, *aybarsé* a Maials, *azbrusé* a Ascó, *azbrosé* als Torms, Rasquera i Torre de l'Espanyol (aquests són els termes on hi ha més *arboços* de totes les terres catalanes, 1935-6), i així continua fins molt més al Nord, on l'arbust ja comença de minvar.⁶

A les Balears el que s'usa per a la fruiteta és el femení *arboça*, i això a totes tres illes: eiv. «*erbosas*: madroños», PzCabrerero, «*erbosas* sento a Ciutadella, i «*rbósə* o «*əzbósə* a Banyalbufar, per tant no és estrany que en el derivat apareguin també les formes alterades: «*əzbosé* en aquest poble i el col·lectiu del nom d'arbust un «*əzbosá* a Bunyola. No és exclusiva d'allà la forma femenina, que ja hem topat abans en el Mataranya, i que és també la de Provença (*arboussou* 'cirereta d'arboç' en *Calendau* III, 34.7).

Sembla, doncs, que ens puguem dar per contents amb aquesta explicació de les formes d'estructura radical alterada, tan generals en el País Valencià. Aquestes comprenen: la més normal *alborcer* Vilafamés, Carlet, Alzira, Confrides, *alborcera* a Serra de la Calderona; en forma més alterada *albosé* a Sorita, *azborséra* Algar de Palència, *amborsér* Benifairó de Valldigna; d'on la fruiteta *alborsos* a Serra, Carlet, Gandia, Alzira i Carcaixent, *amborsos* a la Valldigna (1961-3).

No em quedaria vacil·lació si no fos per certes formes del Nord castellà, que ja preocuparen Schuchardt i que em suscitaren (sembla que a ell també) la sospita d'un intermediari alloglòtic: basc, aquelles, potser també àrab-mossàrab? *Vorto* 'arboç' en el gloss. aragonès de Palacio (c. 1400), i en els parlars castellans d'Àlaba, Biscaia i Rioja, alabès i santanderí *al-*